

Conspirația Dumnezeu

De la superstiție la supraconștiință

OSHO

Traducere:
Larisa ANDREI

EDITURA MIX
CRISTIAN 2017

CUPRINS

Prefață 1

CAPITOLUL 1

Dumnezeu a murit și omul este liber... să facă ce? 29

Dumnezeu chiar a murit?

Poate omul să trăiască fără Dumnezeu?

Ce se va întâmpla cu tot ce depinde de conceptul de Dumnezeu?

Iar acum *sutra*: La prima lor întâlnire, Seigen l-a întrebat pe Sekito:

„De unde vii?”

Este Dumnezeu atotputernic simpla expresie a dorinței omenești

de putere?

Și acum... meditația

CAPITOLUL 2

Dumnezeu este o insultă la adresa omului 81

Cine a creat acest univers?

Ar mai avea rost rugăciunea de n-ar fi Dumnezeu?

Iar acum *sutra*: Când Sekito a primit preceptele de la maestrul său,

Seigen

„Anticrist, Friedrich Nietzsche”

Meditația

CAPITOLUL 3

Dumnezeu este ca ziua de mâine..... 125

Suferința profundă de a te simți străin este în strânsă legătură cu religia orientată către Dumnezeu

Este monoteismul un pas necesar în evoluția omului?

Dumnezeu este singura speranță și ținta tuturor așteptărilor

Iar acum *sutra*: Sekito a spus: „Inteligența nu provine de nicăieri.”

Toți au capacitatea

Acum, meditația

CAPITOLUL 4

Dumnezeu este o minciună 161

Este același lucru să numești existența inteligență și iubire sau să o numești Dumnezeu?

Obiceiul minții de a transforma misterul în superstiție

Existența nu se conformează dicționarelor voastre

Acum *sutra*: Ce este eliberarea?

„Nu sunt un om, sunt dinamită.”

Iar acum, meditația

CAPITOLUL 5

Dumnezeu este nesiguranța voastră..... 203

Diferența dintre religiile orientate către Dumnezeu și religiile fără Dumnezeu

Nimic – doar tu însuși

Sutra: Cunoașterea unui mare înțelept indian a fost intim comunicată din India în China

Nietzsche a uitat că Dumnezeu a murit

Acum, meditația: păstrați liniștea...

CAPITOLUL 6

Dumnezeu este primul păcătos 253

Dumnezeu nu este opusul răului, ci al naturalului

Se pare că ideea de Dumnezeu se naște din sentimentul că există ceva mai mare decât noi

Sutra: Atât cauza, cât și efectul derivă în mod necesar din marea realitate

Meditația: păstrați liniștea...

CAPITOLUL 7

Dumnezeu este afacerea preoților 345

De ce refuzăm cu înverșunare să gândim singuri?

Cine l-a inventat pe Dumnezeu?

Realizați că un sclav este mai liber decât stăpânul lui?

Sutra: Ma Tzu a întrebat: „Ce faci acum?”

Treimea lui Nietzsche – bucuria, curajul și dragostea de viață

Acum, meditația

Despre autor 345

Centrul internațional de meditație Osho 347

Prefață

Mintea sceptică este cel mai frumos lucru din lume. A fost condamnată de religii, fiindcă nu erau capabile să răspundă întrebărilor ei. Religiile nu voiau sceptici, voiau doar credincioși.

Mintea sceptică este exact opusul credinței.

Eu sunt întru totul pentru mintea sceptică. Nu credeți nimic până nu experimentați. Nu credeți nimic, puneți totul sub semnul întrebării, indiferent cât timp v-ar lua.

Adevărul este scump. Nu este pentru cine crede, ci pentru cine cercetează.

Rețineți însă: nu fiți sceptici pe jumătate. Fiți total sceptici. Un sceptic total este unul care se îndoiește chiar și de propriul scepticism, la fel cum se îndoiește de credințele celorlalți. Atunci când este total, scepticismul se auto-devorează, întrucât se îndoiește chiar și de el însuși. Nu puteți să renunțați la scepticism fără îndoială, fiindcă ar însemna să împărtășiți punctul de vedere al credinciosului.

Dacă reușiți să puneți sub semnul întrebării scepticul din voi, misticul nu este departe.

Ce este un mistic? Unul care nu are niciun răspuns, care și-a pus toate întrebările posibile și a descoperit că nu poate răspunde la niciuna dintre ele. Ajuns la această concluzie, el renunță la întrebări. Renunță la întrebări nu fiindcă a găsit

răspunsul, ci fiindcă a realizat că viața este un mister, nu o întrebare. Nu este o problemă de rezolvat, nu este o întrebare la care să găsească răspunsul, ci un mister care trebuie trăit, un mister care trebuie iubit, un dans care trebuie dansat.

Mintea total sceptică este sortită să devină până la urmă mistică. Iată deci de ce porțile mele sunt deschise tuturor. Îi accept pe sceptici, fiindcă știu cum să-i transform în mistici. Îi invit pe teiști, fiindcă știu cum să le înlătur teismul. Nu închid ușa nimănui, fiindcă nu ofer credințe, ci o metodă, o meditație cu ajutorul căreia să descoperiți cum stau lucrurile în realitate.

Am descoperit că nu există răspunsuri. Toate întrebările sunt zadarnice, iar răspunsurile sunt și mai zadarnice. Proștii pun întrebări, iar niște inși vicleni și iscușiți creează mari filozofii din întrebările lor.

Numai că cel care dorește să se raporteze la realitate nu trebuie să fie nici prost, nici viclean. Trebuie să fie inocent.

Așa că indiferent cu ce veniți, scepticism, ateism, teism, comunism, fascism sau orice alt nonsens, aduceți-l la mine și eu îl voi trata la fel, cu același medicament.

Nu contează ce fel de nonsens este acela cu care v-ați umplut capul când ați venit aici. Eu vă voi tăia capul fără să fac nicio diferență. Nu-mi pasă cine se află în capul vostru – treaba mea este să-l tai!

Eu sunt numai un tăietor.

Poți să ne spui ceva despre îndoială și negativitate? Care este diferența?

Diferența dintre îndoială și negativitate este foarte mare. Ele par să semene; la suprafață au aceeași culoare, dar în profunzime sunt complet diferite.

În primul rând, îndoiala nu este negativitate; nu este nici pozitivitate. Îndoiala este o minte deschisă, lipsită de prejudecăți. Este o abordare cercetătoare a vieții. Îndoiala nu spune

nimic, ea pur și simplu pune o întrebare cu scopul de a cunoaște adevărul.

Îndoiala este un pelerinaj. Ea reprezintă una dintre cele mai sacre valori ale ființei umane. Ea nu înseamnă „nu”, ci spune: „Nu știu și sunt pregătit să aflu. Sunt gata să merg oricât de departe, căci fără să ajung să cunosc eu însumi adevărul, cum aș putea spune «da»?”

Negativitatea înseamnă să spui din start „nu”. Nu mai întrebi nimic. Ai ajuns deja la o concluzie, în același mod în care altcineva a ajuns la concluzia că trebuie să spună „da”. Unul va spune că Dumnezeu există; afirmația lui este pozitivă. Altul va spune că Dumnezeu nu există; afirmația lui este negativă. Amândoi însă sunt în aceeași barcă, nu se deosebesc cu nimic unul de altul. Nu-și pun întrebări. Nici teistul, nici ateistul nu au nicio îndoială: acceptă aceeași cunoaștere de împrumut. Îndoiala spune: „Doresc să cunosc adevărul și nu-l voi afla decât prin experiență directă. Singură experiența mea proprie va decide dacă un lucru este sau nu adevărat.” Nu este o atitudine arogantă, fiindcă nu neagă nimic. Este doar deschidere către faptul de a pune întrebări.

Îndoiala nu este necredință – cu acest lucru derutează lumea oamenii religioși. Ei confundă îndoiala cu necredința. În fond, necredința și credința sunt unul și același lucru. Ambele acceptă cunoașterea provenind de la alții, din cărți, de la maestri. Rețineți: ori de câte ori începeți să credeți sau să nu credeți ceva ce nu ați cunoscut prin experiență directă, ratați o mare oportunitate de a vă pune întrebări. Vă închideți ușile spunând fie „da”, fie „nu”. Nu mai întreprindeți călătoria. Este mai ușor să spuneți „da” sau „nu”, fiindcă nu mai aveți nimic altceva de făcut. Ca să vă îndoiiți, aveți nevoie de curaj.

Îndoiala înseamnă să aveți curajul să rămâneți în starea de necunoaștere, continuând să vă puneți întrebări, până în momentul când veți realiza voi înșivă adevărul. Atunci când ajungeți să cunoașteți direct realitatea, nu mai există nici

negativitate, nici pozitivitate. Este o experiență care le transcende pe amândouă: întreaga lume a polarităților este transcensă. Aceasta este înțelepciunea adevărată.

Îndoiala este calea către adevăr. Niciun „da” sau „nu” nu vă conduce către adevăr, dimpotrivă, vă împiedică să îl cunoașteți. Vi se pare probabil foarte straniu că a spune „da” este același lucru cu a spune „nu”. În dicționare sunt antonime, în realitate însă nu sunt. Ele doar par să se opună, dar niciuna nu-și pune întrebări. Nici „da”, nici „nu”, nu au încercat să afle cum stau de fapt lucrurile.

Comunistul crede, catolicul crede și el. Comunistul crede că nu există Dumnezeu. Ați putea să o numiți necredință, dar este tot credință. El nu și-a pus nicio întrebare, nu a meditat asupra acestui lucru. Nu a făcut nimic ca să afle dacă există sau nu există Dumnezeu. Teistul spune că există Dumnezeu. Nici el nu a făcut nimic ca să afle adevărul. Amândoi au ales o variantă de răspuns, fără să întreprindă nimic pentru a afla dacă este cea adevărată. Din acest motiv se întâmplă un lucru straniu: cel care astăzi este teist, credincios, mâine poate deveni ateist, necredincios, și vice-versa. Se schimbă într-o clipă.

Rusia înainte de revoluție era una dintre cele mai evlavioase țări din lume. Milioane de oameni și-au sacrificat viața pentru Dumnezeu. După revoluție, când s-a schimbat regimul și Sfânta Scriptură a fost înlocuită cu *Capitalul*, toată țara a trecut la ateism în mai puțin de zece ani.

Este uimitor! Oameni care crezuseră toată viața lor în Dumnezeu au început să nu mai creadă. Nici comuniștii nu pricepeau cum era posibil ca aceiași oameni care nu cu mult timp în urmă și-ar fi dat viața pentru Dumnezeu, ar fi murit acum pentru credința în faptul că Dumnezeu nu există. Nimeni nu a analizat situația aceasta până acum, ce s-a petrecut de fapt acolo. Analiza este următoarea: și negativitatea, și pozitivitatea sunt sisteme de credințe.

Îndoiala se opune amândurora. Îndoiala reprezintă insistența individului de a gusta, de a experimenta adevărul. Nu este dispus să îl accepte de la nimeni altcineva, nici într-un fel, nici în altul.

Sunt foarte, foarte rari oamenii care se îndoiesc. Dar vă spun un lucru: binecuvântați sunt cei care se îndoiesc, căci ei vor moșteni împărăția adevărului. A te îndoii este mistuitor, este riscant, este periculos. Cel care se îndoiește plonjează în necunoscut, fără nicio pregătire, fără prejudecăți. Pătrunde în întunericul cel mai negru, fără să creadă că există undeva capătul celălalt al tunelului, fără să știe că va ieși vreodată din nou la lumină. Nu crede nimic, pur și simplu își asumă provocarea. Este o cercetare, o chestionare. Devine el însuși o întrebare.

Este foarte consolator să ai un răspuns, mai ales dacă acesta e la îndemână, așa cum și este... Iisus spune: „Credeți în Mine și nu vă preocupați de nimic: mă voi îngriji Eu de toate. Voi avea grijă de voi până în Ziua Judecății. Îi voi spune lui Dumnezeu: «Acesta este poporul meu – lor le este hărăzit Paradisul.» Nu trebuie decât să credeți.” Iată într-adevăr o scurtătură: simpla credință este de ajuns. De aceea mii de oameni de pretutindeni au crezut, în timp ce alții mii nu au crezut. Sursele sunt diferite, dar abordarea este aceeași.

În India a existat o filozofie foarte veche, *charvaka*. Aceasta spune că nu există Dumnezeu, rai, iad, pedeapsă pentru faptele rele ori răsplată pentru faptele bune. Mii de oameni au crezut în ea. Este negativă, profund negativă, dar nespuse de confortabilă. Poți să furi, să ucizi, să faci ce vrei; după moarte, oricum nu mai e nimic. Occidentul a rămas în urma Orientului în multe privințe, în particular în ceea ce privește religia, filozofia și cultura. *Charvaka* este o ideologie veche de 5000 de ani¹; Karl Marx

---

¹ Doctrina *charvaka* este menționată în texte numai după anul 600 î.H. Este una dintre școlile materialismului timpuriu în filozofia indiană, care a precedat buddhismul și a adoptat o atitudine naturalistă și sceptică, critică față de scrierile religioase hinduse. (n.tr.)

a spus că nu există Dumnezeu abia pe la sfârșitul secolului trecut². El nu știa de *charvaka*, credea că a făcut o mare descoperire. Adepții filozofiei *charvaka* spuneau același lucru de cinci mii de ani, numai că nu-i asculta nimeni.

Cel care a creat filozofia *charvaka* a fost Brihaspati. Trebuie că era un om foarte carismatic. I-a convins pe toți că pot să facă orice doresc, deoarece și hoțul, și criminalul, și sfântul, toți mor: ce-i pământ în pământ sfârșește. După moarte, nu mai rămâne nimic; și sfântul, și păcătosul pier. Așa că de ce să-și bată capul cu viața de apoi, oricum ea nu există. Aceasta nu este o căutare, fiindcă nici adepții filozofiei *charvaka*, nici maestrul lor, Brihaspati, nu au trecut vreodată dincolo de moarte. Potrivit filozofiei lor, dacă ar fi trecut dincolo de moarte, nu ar mai fi avut cum să se întoarcă; atunci în ce temeii spun ei că nu există nimic după moarte? Nu a fost nimeni acolo. Dar să crezi este un lucru foarte lesne.

Brihaspati a spus, și merită citată această afirmație faimoasă a sa, *Rinam krtiva ghritam pibet*, adică: „Dacă trebuie să împrumuți bani, împrumută, dar bea cât de mult *ghee*³ poți” – pentru că după moarte nu te întreabă și nu te condamnă nimeni. Cel care ți-a împrumutat bani nu o să te cheme la judecată în fața lui Dumnezeu; nu există așa ceva. Este o filozofie simplă: „Bea, mănâncă și simte-te bine.” Poți să crezi în această filozofie, teiștii o vor numi însă *necredință*.

Karl Marx a făcut același lucru pentru comuniști: le-a spus că nu există suflet, nici conștiință. Acestea sunt produse secundare ale materiei, prin urmare, când corpul dispare, nu rămâne nimic altceva. O atare filozofie a condus la atitudini extrem de periculoase, fiindcă îi îndreptăța pe comuniști să ucidă fără să stea pe gânduri. Conform credinței lor, uciderea altor oameni

² Sec. al XIX-lea. (n.tr.)

³ Unt clarificat: aliment cu tradiție milenară în India, obținut prin fierberea untului până la separarea grăsimilor de părțile solide (proteine, zahăr) și caramelizarea acestora. (n.tr.)

nu reprezenta un păcat. Nu există nimic în interiorul omului, de fapt nici interiorul nu există. Omul este chimie, biologie, fiziologie, dar nu suflet. Iosif Stalin putea săucidă aproape un milion de oameni după revoluție, fără să simtă nici cea mai mică îndoială în legătură cu faptele sale.

În Rusia sovietică, omul era văzut ca un mecanism. Puteai să omori și nimic nu era omorât, fiindcă în interiorul omului nu se află nimic – aceasta era ideea de bază. Omul este ca un ceas: funcționează, arată ora, dar asta nu înseamnă că se află cineva în interiorul lui. Poți să-l desfaci, nu vei găsi nimic înăuntru. Acest lucru l-a predicat Karl Marx comuniștilor: că omul este ca un ceas. Numaidecât, aproape jumătate de lume l-a și crezut. Foarte curios, aceiași oameni crezuseră înainte în Dumnezeu. Ruși, chinezi, indieni, musulmani – oameni de toate felurile l-au schimbat pe „da” în „nu”. Schimbarea a fost ușoară, fiindcă în realitate „da” nu este cu nimic diferit de „nu”. Ambele opțiuni oferă o consolare, fără căutarea cu ardoare a adevărului.

I-am întrebat pe mulți comuniști – comuniști vechi... S.A. Dange a fost membru al Internaționalei Comuniste⁴, împreună cu Lenin, Trotsky și Stalin. A fost un martor al Revoluției din Rusia. L-am întrebat: „Ați meditat vreodată?”

Mi-a răspuns: „Să meditez? De ce? De ce ar trebui să meditez?”

I-am răspuns: „Dacă nu ați meditat niciodată, nu aveți autoritatea să afirmați că nu există suflet, nu există Dumnezeu, nu există conștiință. Dacă nu ați fost niciodată înlăuntru ființei dumneavoastră, cum puteți să spuneți că acolo nu se află nimeni? Sesizați absurdul? Cine spune că nu se află nimeni?”

---

⁴ Internaționala a 3-a Comunistă sau Comintern: organizație de orientare comunistă, fondată la Moscova în martie 1919. Shripad Amrit Dange (1899 – 1991) a fost membru fondator al Partidului Comunist în India și o personalitate marcantă a mișcării sindicale din această țară. (n.tr.)

Chiar și pentru a nega, trebuie să acceptați că există cineva care să nege. Chiar și pentru a afirma că nu există nimeni, trebuie să existe cineva care să își asume această afirmație.”

La fel este și cu religia.

Nimeni nu l-a întâlnit pe Dumnezeu – nici creștinii, nici hindușii, nici musulmanii – dar cu toții au spus „da”, fiindcă s-au născut într-o comunitate de teiști. Dacă ar fi spus „nu”, înfruntând astfel mulțimea, ar fi fost dificil pentru ei. Era mai simplu să spună „da” și să respecte regulile jocului. Au crezut și s-au rugat, fără să știe de fapt ce fac. Dar la fel făcea toată lumea, deci trebuie că așa era corect.

Când mulțimea s-a schimbat, cum s-a întâmplat în Rusia, aceiași oameni care erau siguri că Dumnezeu există au devenit deodată nesiguri. Le-au trebuit zece ani pentru a schimba o certitudine cu alta... În acest timp, au trecut într-adevăr printr-o perioadă de lipsă a certitudinii, dar lipsa certitudinii nu este totuna cu îndoiala.

Îndoiala este pur și simplu o întrebare. Ea spune: „Vreau să știu.” Nu este o ideologie. Îndoiala este căutare pură și absolută.

Ați întrebat: „Care este diferența dintre îndoială și negativitate?”

Negativitatea și pozitivitatea sunt identice. Îndoiala se deosebește de amândouă. Nu vă face nici teiști, nici atei. Pozitivitatea vă transformă în credincioși, în teiști. Negativitatea vă transformă în necredincioși, în persoane împotriva religiei, în atei. Îndoiala nu vă transformă în nimic. Vă face să vă puneți întrebări, iar această capacitate umană este însăși măsura demnității omenești.

Eu vă învăț să vă îndoiiți, pentru că știu că dacă vă veți îndoii până la sfârșit, veți realiza adevărul propriei ființe și, simultan, adevărul întregii existențe. Iar acest adevăr va fi libertatea, eliberarea voastră.

Îndoiala nu este nici creștină, nici hindusă, nici americană, nici germană. „Da” poate fi hindus, musulman sau creștin; „nu”

poate fi comunist sau fascist – îndoiala este pur și simplu o căutare, o căutare individuală.

„Da” și „nu” aparțin mulțimii. Îndoiala vă permite să vă afirmați individualitatea. Începeți să vă descoperiți propriul drum. Nu acceptați hărțile puse la dispoziție de alții.

Este ușor să credeți, este ușor și să nu credeți. Dar este un real pericol să întreprindeți o călătorie interioară pentru a ști. Aș vrea să nu fiți nici negativi, nici pozitivi. Să fiți deschiși, disponibili pentru cercetare, căutare. Să vă puneți întrebări și să experimentați pentru a afla răspunsuri. De multe ori mintea vă va spune că ar fi bine să credeți – călătoria presupune atât de multe pericole, și nu știi niciodată unde te va purta sau dacă vei descoperi într-adevăr ceva sau nu. Dar nu o ascultați. Mintea este cea care creează toate filozofiile de tip „da” sau „nu”.

Îndoiala nu a creat niciodată vreo filozofie; îndoiala a creat știință. Și tot îndoiala este pe cale să creeze religie. Ele sunt exact același lucru – aplicații ale îndoielii în domenii diferite. Lumea obiectivă, exterioară, se expansionează la dimensiuni ce cuprind milioane de stele; asupra ei, îndoiala a oferit răspunsuri tulburătoare în numai trei sute de ani. Purtăm în noi o lume cu nimic mai mică decât cea exterioară, poate chiar mai mare. De ce spun poate chiar mai mare? Am inclus cuvântul „poate” doar ca să nu aveți impresia că vă îndemn să credeți, dar eu știu că este mai mare. Știu pentru simplul motiv că voi cunoașteți stelele, cunoașteți soarele, cunoașteți luna, dar nici luna, nici stelele nu vă cunosc pe voi. Stelele sunt mari, universul material este vast, dar omul este singurul cunoscător. Aveți ceva ce nu are întregul univers. De aceea spun că în voi se află ceva mai vast decât universul, ceva mai mare decât universul. Întrebați-vă ce.

Unul dintre cei mai frumoși oameni ai secolului al 20-lea a fost Ramana Maharishi. A fost un om simplu, fără școală, dar care nu a acceptat ideologia în care s-a născut. Când a împlinit vârsta de șaptesprezece ani, a plecat de-acasă în căutarea adevărului. A meditat mulți ani la Arunachala, în sudul Indiei, și la

sfârșit a atins realizarea Sinelui. După ce a devenit o ființă realizată, toată învățătura lui consta în numai trei cuvinte. Acele trei cuvinte i-au revelat lui Ramana Maharishi întregul mister al existenței. Care erau cele trei cuvinte? Oricine venea la el – și veneau oameni din toate colțurile lumii, de când devenise cunoscut – era învățat să stea liniștit și să se întrebe: „Cine sunt eu?” Să continue să-și pună această întrebare.

Într-o bună zi, întrebarea dispare și nu mai rămâne decât ființa. Acesta este răspunsul.

Nu înseamnă că veți descoperi vreun răspuns scris undeva; vă veți descoperi pe voi înșivă. Veți săpa înlăuntrul vostru punându-vă această întrebare – pentru că întrebarea asta face, șapă. Înțelegeți ce este întrebarea? Este o îndoială: cine sunt eu? Ea nu acceptă răspunsul dat de spiritualiști că am fi numai suflete. Nu acceptă nici răspunsul materialist că am fi numai materie; nu vă pierdeți vremea, beți, mâncați și fiți fericiți. Se îndoiește. Sunt trei cuvinte urmate de un semn de întrebare: cine sunt eu?

Atât este de ajuns. Dacă veți persevera cu răbdare asupra acestei întrebări, veți vedea că într-o bună zi întrebarea dispare și ceea ce rămâne este realitatea voastră. Acela este răspunsul. În momentul în care realizați cine sunteți, ați cunoscut tot ce merită să fie cunoscut.

Ești împotriva lui Dumnezeu și a lui Iisus?

Nu sunt împotriva lui Dumnezeu.

L-am căutat peste tot și am descoperit că El nu există. L-am căutat înăuntru, în afară, am făcut tot ce era omenește cu putință. Nu am găsit niciun Dumnezeu. Spun asta ca simplă constatare, fără mânie, fără animozitate. Ce pot să fac eu dacă nu există? Nu e vina mea.

Dar mintea omenească dorește poziții extreme. Numai acelea sunt demne să fie cunoscute.

De ce vrea mintea omenească poziții extreme? Omul trebuie să fie ori credincios, ori ateu; trebuie să fie ori pentru, ori contra. Nu este permisă a treia posibilitate. Motivul este simplu: a treia posibilitate ar însemna moartea minții. Mintea trăiește în extreme; aceea este hrana ei.

Exact acolo, la mijloc, unde polaritățile se dizolvă și contrariile se întâlnesc, mintea este pur și simplu scurtcircuitată. Ea nu poate concepe că polaritățile devin un întreg și contrariile se ating. Dar în existență, ele se întâlnesc, sunt părți ale întregului. Ați văzut undeva viața și moartea existând separat? Doar în mintea voastră sunt categorii și cuvinte distincte. În existență însă viața se preschimbă în moarte și moartea se preschimbă în viață. Nu există nicio diviziune, sunt părți ale aceluiași întreg.

Tot mintea este cea care creează ideea de frumos și urât. Dar în existență... credeți că dacă toate mințile omenești ar dispărea pentru o clipă de pe pământ, ar mai fi ceva frumos sau urât? Ar mai fi trandafirul frumos? Nu, dacă nicio minte nu ar fi acolo ca să-l judece, nu ar fi nici frumos, nici urât, fiindcă acestea sunt doar judecăți mentale.

Trandafirul ar fi la fel, cu flori și cu spini, doar evaluarea mentală ar lipsi, fiindcă n-ar exista niciun evaluator. Floarea și spinii există fără vreo ierarhie. Nu este floarea mai presus decât spinii. Nu sunt florile de gălbenele mai sărace și cele de trandafir mai bogate; ele există în același plan.

Toate ierarhiile sunt create de minte: inferior, superior, pentru și contra.

Haideți să facem un exercițiu de imaginație: permiteți-i pentru o clipă minții să fie, dar blocați-i capacitatea de a judeca – ceea ce s-ar putea să vi se pară un pic mai dificil. Imaginați-vă starea în care toate mințile au dispărut. Cu siguranță, nu veți vedea acolo posibilitatea ca ceva să fie frumos sau urât. Lucrurile sunt așa cum sunt, fără comparații, fără judecăți, fără etichete.

Acum haideți să încercăm ceva mai dificil. Permiteți-i minții să fie, tot fără capacitatea de a judeca. Timp de o oră, toate mințile

de pe pământ sunt prezente, dar niciuna nu judecă. Pot să existe frumosul și urâtul în aceste condiții? Poate fi ceva moral sau imoral? Pot exista drepti și păcătoși? Veți constata că, timp de o oră, toate categoriile au dispărut. Veți avea astfel pentru prima oară contact cu realitatea așa cum este, nu așa cum o proiectați, cum o fabricați voi în minte. Mințile vostre fabrică încontinuu realitatea. Cum altfel ar fi unul sfânt și altul păcătos?

Mintea umană este tot timpul pregătită pentru poziții extreme, pentru că din extreme își extrage forța vitală. Atunci când extremele se întâlnesc, când se anulează una pe alta, se creează un gol. Aceasta este semnificația căii de mijloc: lăsați extremele să ajungă în punctul în care se anulează reciproc și brusc veți descoperi că nu sunteți nici atei, nici credincioși. Acele întrebări devin irelevante. Numai că mintea nu e dispusă să renunțe așa ușor – nici în religie, nici în filozofie și nici în științe.

Am urmărit recent un film documentar despre istoria matematicii. Întreaga istorie a matematicii poate fi privită ca o problemă a minții omenești. Timp de peste două mii de ani în Occident și între cinci mii și zece mii de ani în Orient, matematicienii au încercat să descopere știința ultimă. Un lucru era sigur, în opinia lor, anume acela că numai matematica putea să devină știința ultimă, pentru motivul simplu că nu există obiecte matematice în jur. Matematica este știința pură. Nu vedeți nicăieri vreun obiect matematic: nu există scaune matematice ori case matematice. Matematica este un joc ideologic pur. Nu constă în lucruri, ci în idei. Întrucât ideile sunt proprietatea minții, ele pot fi rafinate până la stadiul de extremă puritate. Prin urmare, a fost acceptată ideea că matematica este cea mai pură știință. Dar au apărut probleme. Matematicienii nu erau conștienți că principalul obstacol în crearea științei pure este chiar mintea umană, care încearcă să creeze o știință fără probleme, fără contradicții, fără paradoxuri.

Puteți să jucați jocul. Puteți să clădiți un edificiu impresionant, dar dacă vă uitați la baza lui, veți descoperi că acolo

există o problemă nerezolvată. Să luăm, spre exemplu, geometria lui Euclid... Nu pot merge prea mult în detaliile geometriei euclidiene, din cauză că nu sunt de acord cu ipotezele ei fundamentale. Când am cerut explicații, profesorul meu de geometrie mi-a spus pur și simplu: „Asta nu e treaba mea. Du-te la Euclid. Ieși afară din clasă și caută-l pe Euclid. Rezolvă-ți problemele cu el! Eu sunt doar un biet profesor, câștig și eu un salariu. Nu am nimic a face cu axiomele fundamentale. Eu predau ce scrie în cărți. Nu mă interesează dacă ipotezele fundamentale sunt corecte sau false. Ieși afară!” Și nu m-a mai primit la oră.

L-am întrebat: „Totuși cum puteți să predați an de an ceva care știți că pleacă de la o idee absurdă?”

Mi-a răspuns: „Nu mi-am pus problema. Ai venit tu acum să mă bați la cap că ipotezele sunt absurde. Eu nu am avut problema asta. Nu sunt vreun om de știință sau matematician. Sunt doar un profesor. Și nici măcar n-am vrut să fiu. Am încercat și alte slujbe, dar nu am găsit nicăieri posturi vacante. Este doar o întâmplare că sunt profesor aici, așa că nu mă tortura. Problema ta este între tine și Euclid, nu mă amesteca pe mine. Dacă vrei să-ți spun ce scrie în cărți, bine, dar dacă începi cu axiomele fundamentale care sunt false...”

I-am spus: „Nu pot să merg mai departe dacă nu sunt sigur că plec de la o idee corectă. Ar fi și periculos: fundația lipsește și dumneavoastră îmi spuneți să mă urc pe acoperișul unui zgârie-nori! Nu fac un pas mai departe. În primul rând, trebuie să mă asigur că fundația există și că suportă greutatea unui bloc atât de înalt. O să cădeți, e problema dumneavoastră, dar eu nu am de gând să cad cu dumneavoastră împreună. Dacă vreți să vă sinucideți, n-aveți decât.”

M-a întrebat: „Ce spui tu acolo? Nu s-a sinucis nimeni învățând despre Euclid. Ce trăznaie e asta?”

I-am răspuns: „Spun exact ce ați auzit. Este sinucidere curată. Niciuna dintre ipotezele lui Euclid nu poate fi explicată.”

Cu toate acestea, timp de două mii de ani Euclid a fost temelia nu doar a geometriei, ci și a altor științe, deoarece axiomele lui au fost utilizate și în alte științe. De exemplu, el a afirmat că o linie are o singură dimensiune – lungimea.

I-am cerut profesorului să traseze o linie care are doar lungime. „Nu aveți cum, fiindcă în momentul în care trasați o linie, ea va avea, de asemenea, și lățime; mică, dar o are.” Iar punctul, potrivit lui Euclid, nu are nicio dimensiune, nici lungime, nici lățime. „Desenați un punct care nu are nici lungime, nici lățime. Apoi, Euclid spune că o linie este formată din puncte – puncte unul după altul, care formează o linie. Păi dacă linia are doar lungime și punctul nu are nici lungime, nici lățime, cum poate linia să aibă până la urmă lungime? Dacă este formată din puncte care stau unul în spatele altuia, de unde apare dimensiunea lungimii?”

S-a mulțumit să arate cu mâna spre mine și să-mi zică: „Lasă-mă în pace. Ți-am spus că sunt doar un profesor și că mă depășesc întrebările tale.”

I-am spus: „Acesta nu este un răspuns. Puteți să admiteți că ipotezele pe care le predați nu pot fi explicate.”

Dar minții nu-i este deloc ușor să accepte ideea că există lucruri ce nu pot fi explicate. Minte are nevoia stringentă de a explica totul... Și dacă ceva nu poate fi explicat direct și complet, atunci măcar pe departe, dar orice rămâne neînțeles, paradoxal, o pune în încurcătură.

Întreaga istorie a filozofiei, religiei, științelor, matematicii, are aceeași rădăcină, aceeași minte – aceeași mâncărime. Tu te scarpini într-un fel, altul în alt fel, dar problema este să înțelegi natura mâncărimii. Mâncărimea este credința că existența înseamnă altceva decât mister. Minte nu se simte în largul ei decât dacă reușește cumva să demistifice existența.

Religia a făcut lucrul acesta creându-i pe Dumnezeu, Sfântul Duh și Fiul născut din Fecioară. Alte religii au creat alte lucruri. Acesta a fost modul lor de a acoperi un gol

imposibil de acoperit. Golul rămâne, indiferent în ce direcție vă îndreptați. De fapt, cu cât mai mult încercați să-l acoperiți, cu atât prezența lui se face mai empatic simțită. Însuși efortul de a acoperi golul arată că vă temeți că cineva s-ar putea totuși să-l vadă.

Când eram copil, îmi plăcea să mă cațăr în copaci: cu cât mai înalt era copacul, cu atât mai mare era bucuria mea. Desigur, am căzut de multe ori; am încă urmele zgârieturilor pe mâini și pe picioare. Din cauza căderilor mele repetate din copaci, hainele mele sufereau rupturi noi în fiecare zi. Mama îmi spunea: „Lasă-mă să ți le cârlesc. Nu ieși din casă cu hainele rupte.”

Iar eu îi spuneam: „Nu, fără petice.”

Ea spunea: „Dar o să te vadă lumea și o să spună că fiul celui mai bun negustor de haine din oraș umblă peste tot cu cămașa ruptă și nimeni nu are grijă de el.”

Îi spuneam: „Dacă o peticești, o să fie urâtă. Așa cum este, ea emană prospețime. Când am plecat de acasă, nu aveam gaura asta. Este nouă. Abia am făcut-o. Dar dacă o acoperi cu un petic... gaura devine un lucru vechi, pe care încerc să-l ascund. Peticul tău mă va face să arăt sărac; cămașa mea ruptă mă face să arăt curajos. Nu-ți face griji din cauza ei.”

Întreaga istorie a minții, în diferite domenii, înseamnă peticirea unor goluri – în special în matematică, pentru că matematica este un joc pur mental. Sunt unii matematicieni care cred că nu este așa, tot astfel cum sunt teologi care cred că Dumnezeu există în realitate. Dumnezeu este numai o idee. Dacă și caii ar putea avea idei, atunci Dumnezeu ar fi cal. Fiți absolut siguri că nu ar fi om, fiindcă omul a fost nespus de crud cu caii. În aceste condiții, caii i-ar concepe pe oameni ca fiind diavoli, nu zei. Și fiecare animal ar avea propria lui idee de Dumnezeu, așa cum fiecare rasă umană are propria ei idee de Dumnezeu.

Ideile sunt substitute ale percepției misterelor vieții; ori de câte ori întâlniți un gol și nu puteți să-l umpleți cu realitate, creați un substitut pentru el. Umpleți astfel toate golurile cu

idei; cel puțin aveți satisfacția că în felul acesta viața voastră capătă înțeles.

V-ați gândit vreodată ce înseamnă cuvântul acesta, „a înțelege”? Un lucru „înțeles” este ceva mai prejos de voi, la cheremul vostru, în puterea voastră, sub talpa voastră, ceva ce stăpâniți. Oamenii au încercat să înțeleagă viața în modul acesta, s-o pună sub talpa piciorului și să declare: „Noi suntem stăpânii. Nu a rămas nimic neînțeles pentru noi.”

Dar nu este posibil. Viața este și rămâne un mister, indiferent ce faceți. Și de-ar fi să înțelegeți întreaga viață, apare totuși întrebarea: „Cine este persoana, mintea, conștiința care a reușit să înțeleagă totul? De unde vine ea?”

În acel film documentar, se vorbea despre un matematician de la începutul secolului al 20-lea – un matematician faimos, unul dintre cei mai mari matematicieni din istorie. Numele lui este Freger și el și-a dedicat întreaga viață creării unui sistem matematic care să rezolve toate paradoxurile, toate misterele, toate necunoscutele – pe scurt, totul, un sistem care să reprezinte soluția ultimă. Era pe punctul de a-și publica descoperirea – acum ea este publicată și sarcina grea pe care și-a asumat-o Freger a fost îndeplinită – când Bertrand Russel, un tânăr din acea vreme, nu tocmai faimos, doar un pic cunoscut ca filozof de un număr restrâns de oameni, s-a arătat la rândul lui interesat de matematici. Mai târziu, Russel a publicat o carte monumentală în domeniul matematicii, *Principia Mathematica*, în care dedică trei sute șaiszeci și două de pagini demonstrației că unu plus unu fac doi. Cartea este imposibilă, înnebunești dacă încerci să o citești! Chiar și Bertrand Russel a admis că după ce a scris acea carte, nu a mai reușit niciodată să aibă aceeași ascuțime mentală. Cu siguranță, a pus prea multă energie în carte, lucru straniu, fiindcă nimeni nu o citește.

Cum spuneam, Bertrand Russel a devenit interesat de matematici. Știind că Freger urma să publice o carte care își propunea să rezolve toate paradoxurile, misterele și problemele

matematicii, i-a expediat acestuia un paradox, unul simplu. Când l-a primit, Freger a fost devastat, a simțit cum i se ducea tot entuziasmul. Lucrarea era gata – două volume, munca lui de o viață – și iată că vine cineva și îi trimite, într-o scrisoare foarte scurtă, un mic paradox însoțit de următorul comentariu: „Înainte să vă publicați cartea, vă rog să vă gândiți la acest paradox.” Paradoxul a devenit faimos, cunoscut sub numele de paradoxul lui Bertrand Russel⁵.

Era un lucru foarte simplu, dar Freger nu avea răspuns pentru el. Nu și-a mai publicat lucrarea în timpul vieții; ea a fost publicată postum. Teoriile lui erau monumentale, dar au eșuat în fața țelului de a rezolva toate paradoxurile. Nu a putut să rezolve nici măcar acel unic paradox pe care i-l trimisese Russel.

Paradoxul este foarte simplu: să presupunem că tuturor bibliotecarilor dintr-o țară li se cere să facă un catalog al tuturor cărților pe care le au în bibliotecă și să trimită apoi cataloagele către biblioteca națională. Un bibliotecar, în timp ce împacheta catalogul făcut așa cum i se comandase, s-a gândit: „Oare nu trebuia să includ și acest catalog în catalogul pe care tocmai l-am făcut? Fiindcă acum și acesta este o carte din bibliotecă. Comanda a fost clară: toate cărțile din bibliotecă trebuie să fie incluse în catalog. Cum să fac oare? Cartea aceasta se află acum pe raft, deci ar trebui inclusă, conform comezii.”

Bibliotecarilor le-a venit această întrebare în minte, așa că s-a întâmplat următorul lucru: la biblioteca națională au sosit două tipuri de cataloage. Erau două stive de cataloage; unele care se conțineau pe ele însele, altele care nu se conțineau. Dar bibliotecii naționale i se ceruse să facă un catalog al tuturor cataloagelor care nu se conțin pe ele însele. Așa că aceasta a întocmit un catalog al tuturor cataloagelor care nu se conțineau

---

⁵ Paradoxul lui Russel este un paradox logic, care se referă la existența unei mulțimi a tuturor mulțimilor, ce nu se conțin ca element. Conform principiului terțului exclus, există posibilitatea ca mulțimea Russel să se conțină ca element sau să nu se conțină. (n.tr.)

pe ele însele. Când bibliotecarul însărcinat cu această lucrare a terminat și catalogul era gata, și-a pus întrebarea: „Ce să fac oare cu acest catalog? Să-l includ și pe el sau să nu-l includ?” Dacă nu-l includea, rămânea pe dinafară o carte din bibliotecă. Dacă îl includea, atunci acesta nu ar mai fi fost catalogul tuturor cataloagelor care nu se conțin pe ele însele.

Russel a expediat acest paradox simplu. „Ce să facă bibliotecarul? Înainte de a rezolva alte probleme, mai mari și mai importante, vă rog să o rezolvați pe aceasta! Bietul bibliotecar este în dificultate.”

Vă dați seama că indiferent cum ați face, ar fi greșit. Dacă nu includeți catalogul în el însuși, atunci un catalog care nu se include în el însuși ar lipsi din catalogul tuturor cataloagelor care nu se includ în ele însele. Dacă îl includeți, atunci catalogul nu ar mai fi al tuturor cataloagelor care nu se includ în ele însele... Mă urmăriți?

Eu nu văd nicio problemă, dar Freger a fost devastat. Nici Russel nu avea soluție. Toate științele, toate filozofiile, toate religiile ajung în punctul în care ceva trebuie fie respins, fie acceptat fără discuție, orbește... Este ceea ce religia numește credință, crez.

Este o lucrare de peticire. Când i se cere cuiva să creadă fără a cerceta, să aibă credință, înseamnă că acel om ar trebui să nu dea niciodată peticul la o parte, ca să nu descopere gaura, abisul, pe care acesta o acoperă. Faptul că o acoperă nu înseamnă însă că o și rezolvă. Nu rezolvă nimic, nu folosește la nimic faptul că s-a acoperit cu un petic o gaură. Singurul lucru care se petrece este că rămâneți orbi. Atunci de ce să mai acoperiți gaura? Este suficient să închideți ochii.

Din cauza aceasta toți adepții trebuie să fie orbi: fiindcă dacă ar deschide ochii, ar fi în pericol. Ar vedea atunci că sunt probleme nerezolvate, întrebări fără răspuns. De ce a fost creat Dumnezeu? Tocmai pentru a da răspuns întrebării „cine a creat universul”? Încercând să răspundă, toate religiile au căzut în

aceeași hipnoză: „Dumnezeu a creat lumea.” Dar întrebarea nu este altceva decât paradoxul lui Bertrand Russel. Nu este nicio diferență. Pe de o parte matematica, pe de altă parte religia, trebuie să răspundă la aceeași întrebare. Axioma este următoarea: tot ceea ce există a fost creat de către cineva. Cum altfel ar fi putut să apară dacă nu ar fi fost creat? Aceasta e problema. Tot ceea ce există a fost creat, fiindcă altfel nu ar fi apărut. Prin urmare, s-a introdus noțiunea de Dumnezeu, care să ne ajute să rezolvăm problema creării universului.

Bun, dar ce facem acum cu Dumnezeu? Există? Dacă există, cine L-a creat? Dacă nu există, atunci cum ar fi putut să creeze universul? Dacă Dumnezeu nu există, cum ar fi putut să creeze existența? Iar dacă există, ce ne facem cu maxima fundamentală, cum că tot ceea ce există a fost creat de către cineva? Nu, nu întrebați asta. De aceea toate religiile spun: „Nu întrebați cine L-a creat pe Dumnezeu”. De ce să nu întrebăm? Dacă întrebarea este valabilă în ce privește existența, de ce nu este valabilă și în ce-L privește pe Dumnezeu?

Din momentul în care întrebați cine L-a creat pe Dumnezeu, începeți să cădeți într-un perpetuu absurd. Puteți să mergeți oricât de departe: Dumnezeu numărul unu, Dumnezeu numărul doi, Dumnezeu numărul trei, puteți continua așa la nesfârșit. La final, întrebarea va fi aceeași. După ce ați trecut în revistă mii de Dumnezei, descoperiți că întrebarea a rămas clară și fără răspuns, ca la început. N-ați progresat nici măcar un sfert de pas, cu toate că ați dat mii de răspunsuri. Cine a creat existența? Este aceeași întrebare.

Pentru mine, existența este un mister. Nu văd necesitatea s-o calc în picioare, să o înțeleg. Trăiți-o, iubiți-o, bucurați-vă de ea – fiți ea. De ce încercați să o înțelegeți?

Nu sunt împotriva lui Dumnezeu. Sunt însă împotriva hipnozei stupide, care nu duce nicăieri.

Mă întrebați dacă sunt împotriva lui Iisus Hristos? De ce aș fi împotriva bietului om? Îmi pare rău pentru el, mă

întristează. Nu cred că merita să fie crucificat. Da, era un pic cam nebun, nu neg asta, dar toți suntem un pic nebuni și nu ne crucifică nimeni. Crucificarea nu este un tratament pentru nebunie.

De fapt, prin crucificarea lui Iisus a fost creat creștinismul care a condus pe foarte mulți oameni la nebunie. Crucificarea este responsabilă de tot nonsensul care se petrece în lume de două mii de ani – și continuă să se petreacă. Crucificarea l-a transformat pe Iisus în fondatorul creștinismului, fără voia lui. Nu sunt împotriva bietului om. Spun doar că merita un tratament mai bun. Dacă l-am întâlni astăzi, nu ar mai fi nevoie să-l crucificăm. Ar fi suficient să-l tratăm, atâta tot. Un mic tratament de deprogramare: „Nu ești fiul lui Dumnezeu, scoate-ți asta din cap. Te face să pari un măscărici, fără a fi nevoie. Nu dovedește că ai fi Mesia, ci că ești nebun.”

Sunt mulți nebuni pe lume care trebuie vindecați – nebuni de legat. Unii de legat mai strâns, alții mai lejer, dar cu toții ar trebui un pic reparați. Iisus nu era deloc periculos. Era un tip de treabă, dar tocmai fiindcă era de treabă nu se putea proteja împotriva nebuniei. Era cumsecade și naiv. A tot auzit proclamându-se ideea venirii lui Mesia care va salva umanitatea și i-a intrat treaba asta în cap. I s-a umplut capul cu astfel de idei. Doar un pic dacă ar fi fost tratat, ar fi fost perfect în regulă. Nu sunt împotriva lui. Îmi pare rău pentru el. A fost prea mult moartea pe cruce. Nu comisese nicio crimă. Și fiecare om este până la urmă liber să spună ce vrea. Oricine poate să spună: „Sunt fiul lui Dumnezeu.” Nu face rău nimănui, nici nu-i răpește cuiva drepturile. Puteți și voi să spuneți că sunteți fiii lui Dumnezeu, nu este nicio problemă.

De ce au făcut atâta caz pentru el? Nu era nevoie. Nu trebuiau decât să îl ignore. Dacă nimeni nu-l băga în seamă, și-ar fi revenit singur, chiar fără tratament. Dar pe măsură ce oamenii deveneau tot mai preocupați de el, și el devenea tot mai obsedat de ideea că este Mesia.